

No és rara la paraula que interessa en la documentació rossellonesa: «un *dayll dalandi* erbam» en un doc. de 1380 i semblantment en els anys 1385 i 1420 (InvLC). *DAG.* i *AlcM* en colleccionen bastants casos en inventaris posteriors, i només en tres casos es tracta d'una arma pròpiament dita, en els inv. vigatans de 1413 i 1437 i en el castellanenc de 1443; car Busa-Nebr. (1507) porta «*dall* de ferro: runcina ligatoria» i el *Torcimany* ja porta *dalhs* (1514.5), però no precisa de quina mena. Es comprèn aquesta major freqüència del masculí *dall* en la documentació, sense que signifiqui data més tardana o extensió més limitada de *dalla*, per dues raons: perquè la *dalla* és una eina de terres muntanyenques (enlloc tan usada com a les altes valls del Pirineu), terres amb menys documentació que les altres; i després un *dall* vell, no fent tant d'embalum, és més fàcil que es guardi emmagatzemat que la *dalla*, més cara i delicada, que no estaria abandonada en un racó i per tant aquell sortirà en inventaris molt més que aquesta. Altrament també és veritat que en alguns llocs és el masculí que fa l'ofici de totes dues eines: la *dalla* de *dallar* s'anomena *dall* en parts de l'Alt Conflent (Evol, 1959); el basc salacenc *tallu* «guadaña» (Mitxelena, *FonHiVca.*, 313) és manlleu d'una forma bearnesa *dalh* i no pas d'un femení. I tanmateix la distinció pròpia de la llengua comuna es manté encara a la major part dels llocs: men. *day* 'eina de podar' («stutzen werkzeug», Arx. Ll. Salv. II, 334).

Contra la impressió que donen els *DAG.* i *DBal.* (cap documentació) i *AlcM* (només en el S. XVII) el verb *dallar* no és menys antic que els substantius: no solament figura en OPou («*dallar* o godallar: secare», *TbPu.*, 86) i ja en el *Torcimany* (16.33), sinó sovint en els docs. ross. des del princ. S. XIV: «*prata sint daylata ad tempus quo daylari debent*», a. 1306 i en d'altres de 1309, 1367, 1390, 1401, etc. (InvLC). Avui és un mot general de tot el país al Nord de la línia Montseny-Montserrat-Montsec, fins als extrems NE. i NO., que tinc anotat fins a les altes valls d'Urgellet (Arcavell) i Andorra, del Pallars (Tor, Tavascan, 1932.4), Ribagorça (Vilacarle, 1957) i Aragó (Panticosa, 1966); *dalla* també en tots aquests llocs.²

El nostre mot no té arrelament general i autòcton més que en català i en llengua d'oc, on *dalh* i *dalhar* ja apareixen en algun trobador, i en el S. XIV (Rayn. III, 2; PSW), i *dalba* (PDPF) no gaire més tard; la difusió de tots tres mots és general: des del Bearn fins a la Baixa Alvernia, des de la Gironda i el baix Llemosí fins als Baixos Alps almenys. Però poc arriba a entrar en els altres dominis romànics: només dades soltes, esporàdiques i amb fonètica forastera, a Castella; absent en gallego-portuguès; solament demostra cert autoctonisme en els Pirineus navarro-aragonesos: *dallo* a l'aragonès de Bielsa, *daliu* en el basc de la Sule i *tallu* «guadaña» en el de Salazar (Mitxelena, BSVAP XI, 287; *FonHiVca.*, p. 313) (evident penetració bearnesa). No solament estrany al francès propi, sinó a la gran majoria dels parlars d'oïl: per l'Oest i Centre només el masculí *dail* penetra fins a Poitou i Vendée,

per l'Est tots tres mots entren en forma o poc més ferma i profunda en la major part del francoprovençal i del Franc-Comtat. Per l'Est arriba a les valls valdeses i *daj* arriba a entrar en el Piemont.

L'etimologia de Schuchardt (*Globus* LXXX, 280; *ZRPb.* xxvi, 115; encara *ZRPb.* xxxiii, 590-1) s'ha de qualificar francament d'impossible (a desgrat de l'acceptació de Brüch, *ZRPb.*, xli, 583-4, i *AlcM*): si ja és insostenible que *DAGA* vingui de SPATHA DACA, és clar que postular un diminutiu *DACULA 'petita daga' per a la *dalla* és encara molt més inadmissible: idea semànticament forçadíssima, diminutiu arcaic no solament improbable en si sinó desplaçat en coses més grosses que una daga, etc. A penes es comprèn que Wartburg (*FEW* III, 3) mantingüés encara una tesi tan desencaminada, no sense la protesta del seu savi guaiador Kleinhans,³ car M-Lübke, en el *REW*, ja rebutjà rotundament l'etimologia del mestre Schuchardt, encara que no gosés substituir-la per res de concret, i es limités a declarar-ho «probablement lígur». La impossibilitat de l'etimologia DACTYLUS 'dit' (Barbier) és tan evident que ja no cal ni resumir les raons que vaig donar en el *DCEC* (II, 106a41-46 i n. 2).

No hi pot haver dubte raonable que l'origen és pre-romà. Però el cèltic és ja poc probable per l'àrea del mot, estrany als països romànics més celtitzats, Nord de França, Galícia-Portugal, Castella i Gàl·lia Cisalpina, i viu més que enlloc en territoris de celticitat mínima: Catalunya, Gascunya, Pirineus. No és, doncs, probable en principi (sense ser absurda com les anteriors) una tesi cèltica com la proposada per Gamillscheg (*EWFS*, p. 288; cf. *ZRPb.* xl, 517-8; XLII, 86-89), majorment essent així que el suposat gal *DALGIS solament es fundaria en l'irl. *dluigim* 'jo fendeixo, bado'.

Conforme amb l'àrea del mot romànic, força hipotètic i basat en fonaments ben concrets, és l'ètimon «lígur» *ðalklon* proposat per Niedermann,⁴ com a correspondència del ll. FALCŪLA 'falç', a base de la forma ζάγκλον 'falç' (δρέπανον) donada per Tucídides com a origen de Ζάγκλη, nom propi de Siracusa, que d'altres escrivien Δανκλε (mostrant amb la doble aproximació ζ/δ que es tractava realment d'una θ > ll. f). Notem que la seqüència *lkl* (comprovada per FALCULA) duia quasi forçosament a una dissimilació, sigui *nkl* (com en la forma sícula) sigui *kl*, i que aquest *daklu* era naturalment representat com a *daculum*, que està documentat en una glossa del S. VII: la forma responsable de l'error inicial de Schuchardt i del *REW*; la interpretació d'aquest ja la dóna satisfactòriament Terracini.⁵ Per a la forma en què hem de pendre la llengua dels Sículs, i la noció de Σικελλα, compatible amb un concepte d'illirisme (recordem endemés que Siracusa és port i en la costa Est de Sicília), remeto al que he exposat a AFANYAR.

Però ja vaig suggerir en el *DCEC*, com implica menys decididament Pokorny (*l. c.* i 196) i, en forma menys acceptable Gamillscheg, que hi ha gran ver-